

BRATISLAVA

MÚZEUM
MESTA
BRATISLAVY
BRATISLAVA

NA OKRAJI ZÁÚJMU

Z LITERÁRNYCH
ZBIEROK
MMB

DANIEL HUPKO

OBSAH

CONTENTS

- 4 O výstave a ceste k nej
- 5 About the Exhibition and Path Leading to It

PRVÁ ČASŤ

CHAPTER ONE

- 7 Múzeum mesta Bratislavy a literárne pamiatky
- 8 Bratislava City Museum and Literary Artifacts

- 10 Literárne zbierky
- 12 Literary Collections

- 15 Typológia literárnych zbierok
- 17 Typology of Literary Collections
 - 19 Memorablie Memorabilia
 - 20 Písacie potreby Stationery
 - 22 Okuliare Glasses
 - 24 Káva a čaj Coffee and Tea
 - 26 Hodiny a hodinky Clocks and Wristwatches
 - 28 Ocenenia Awards
 - 30 Fajčenie Smoking
 - 33 Rukopisy Manuscripts
 - 36 Knižné ilustrácie Book Illustrations

- 41 Varia
 - Varia
 - 42 Národné hnutie National Movement
 - 44 Fotografie Photographs
 - 47 Výtvarné umenie Fine Art Works

DRUHÁ ČASŤ

CHAPTER TWO

- 55 Janko Jesenský
- 63 Hana Gregorová
- 69 Ján Levoslav Bella
- 73 Emil Boleslav Lukáč
- 77 Andrej Bagar
- 81 Štefan Králik

- 85 Biogramy osobností
 - Profiles of Personalities

- 94 Použitá literatúra
 - Bibliography

- 95 Menný register
 - Index

- 97 Informácie o výstave
 - Exhibition Information

MÚZEUM MESTA BRATISLAVY A LITERÁRNE PAMIATKY

Múzeum mesta Bratislavy je najstarším nepretržite pôsobiacim múzeom na území Slovenska, ktoré svoju činnosť vykonáva už od roku 1868. Počas svojho viac ako poldruha storočného fungovania sa koncepčne snaží (niekedy viac, inokedy menej úspešne) o dokumentáciu historického vývinu Bratislavy v celom jej dejinnom priereze.

Úlohou múzea je na základe odborných kritérií zbierať doklady minulosti i súčasnosti s ohľadom na mieru ich výpovednej hodnoty vo vzťahu k prostrediu, v ktorom jestvujú či jestvovali, pričom dôležitá je ich príznakovosť. Múzeá totiž nemôžu uchovať všetko, čo nás obklopuje – z miliónov predmetov cielene vyberajú iba tie, ktoré svojou výpovednou hodnotou najlepšie reprezentujú skutočný svet a jedného dňa sa budú dať použiť na rekonštrukciu minulosti.

Múzeum mesta Bratislavy si zachováva profil historického múzea so spoločenskovedným záberom – základ jeho zbierkového fondu už od jeho založenia tvorili vynikajúce príklady umeleckého remesla a historické artefakty viažuce sa k dejinám Bratislavy. Začiatkom šesťdesiatych rokov 20. storočia začalo svoj zbierkový fond prehodnocovať a rozdeľovať do špecializovaných súborov – zbierok. Tak vznikol základný rámec štruktúry zbierkového fondu, ktorý pretrváva dodnes. Pamiatky z oblasti literatúry boli zaradené do zbierky novších dejín, čo bola v tom čase pomerne malá kolekcia pozostávajúca z dvoch súborov, ktoré sa múzeu podarilo získať v roku 1963: časť zariadenia bratislavskej vily Jozefa Gregora Tajovského a pamiatky viažuce sa k životu a dielu hudobného skladateľa Jána Levoslava Bellu.

Spočiatku sa o samostatnej zbierke, ktorú by tvorili pamiatky literárneho charakteru, neuvažovalo, hoci už v roku 1958 bolo k Múzeu mesta Bratislavy ako jeho pobočka delimitované Múzeum Janka Jesenského, najstaršie literárne múzeum na Slovensku založené v roku 1948. Jeho súčasťou bola spisovateľova literárna a osobná pozostalosť, ktorú štát v roku 1952 odkúpil od vdovy Anny Jesenskej. Tieto cenné súbory písomností a kníh boli evidované v samostatných odborných inventároch.

BRATISLAVA CITY MUSEUM AND LITERARY ARTIFACTS

The Bratislava City Museum is the oldest museum in the territory of Slovakia functioning continuously since 1868. Its more than 150 years of operation is the testimony of Museum's conceptual efforts (more or less successful depending on the historical period) to document all stages of the historical development of Bratislava.

The role of a museum is to gather the evidence of the past and present times according to specific expert criteria. However, selection of this evidence takes into account the degree of its relevance for the context in which the selected objects existed or have existed – the key factor being their specificity. Obviously, museums cannot preserve everything that surrounds us – from among millions of objects around us they collect only those that best reflect the real world and once (in a year's time or in one hundred year's time) it will be possible to use them for the recreation of the past.

For all its existence, the Bratislava City Museum has preserved its profile of a history museum specialising on collections related to social sciences – already at the time of its establishment its collections started with outstanding examples of the arts and crafts as well as historical artifacts associated with the history of Bratislava. The Museum (then called City Museum in Bratislava) continued its collecting policy until the beginning of the 1960 when it started to revise and reorganise its previously unified collections into specialised individual sets which resulted in its contemporary structure. In line with this structural framework the Museum acquired new artifacts from literary domain that were registered with the modern history collection. However, in the 1960s, these represented only a small group comprising two sets that were donated to the Museum in 1963: part of the furnishings of the Bratislava villa inhabited by the family of Jozef Gregor Tajovský and a set of artifacts related to the life and work of the composer Ján Levoslav Bella.

Firstly, the Bratislava City Museum did not plan to create a specific collection set containing literary artifacts though in 1958 it incorporated the Museum of Janko Jesenský as its branch. This oldest literary museum in Slovakia, established as early as in 1948, included the writer's literary and personal effects purchased from his widow Anna Jesenská by the state in 1952. These valuable sets of writings and books were registered in separate specialised inventories.

1 Expozícia v Múzeu Janka Jesenského –
salón s priehľadom do spálne (1966),
foto: A. Molnár

Exhibition in the Museum of Janko
Jesenský – drawing room giving way to the
bedroom of the Jesenskýs (1966),
photo: A. Molnár

OKULIARE

Okuliare boli pre ich nositeľov predmetom každodennej potreby. Ide o osobný predmet, ktorý sa viaže k nositeľovi ako osobe, netýka sa priamo jeho umeleckej činnosti. Je skôr odrazom jeho osobného vkusu, nehovoriac o tom, že okuliare sú i dnes – rovnako ako v minulosti – považované za jeden z vonkajších znakov intelektuála.

GLASSES

Glasses were used by their owners everyday not only for their work. They belong to personal effects related to their owner but not to his or her artistic activity. Rather, they reflect his or her personal taste. Not to mention that glasses are nowadays – as well as in the past – considered to be one of the outward characteristics of a sophisticated person.

12 Dioptrické okuliare s puzdrom, 50. roky 20. storočia.
LUDO ZÚBEK
Glasses with a case, 1950s.
LUDO ZÚBEK

13 Dioptrické okuliare s puzdrom, 60. roky 20. storočia.
JÁN HRUŠOVSKÝ
Glasses with a case, 1960s.
JÁN HRUŠOVSKÝ

51 Náznaková inštalácia gregorovského salóna na výstave
 Sketchy installation of Gregor's salon at the exhibition

Janko Alexy bol dobrým priateľom manželov Gregorovcov a častým návštevníkom salónov v ich bratislavskej vile, kde Hana prijímala hostí a diskutovala s nimi o literatúre a aktuálnych kultúrnych a politických otázkach. Zohrala tiež aktívnu úlohu ako sprostredkovateľka viacerých objednávok portrétov v okruhu jej priateľov a známych, ktoré Alexy realizoval. V dvadsiatych rokoch 20. storočia však Alexy vytvoril aj tri obrazy, ktoré zdobili vilu Gregorovcov. Najpôsobivejší je rodinný portrét zachytávajúci Jozefa Gregora Tajovského, jeho manželku Hanu a dcéru Dagmar. Na želanie Tajovského pravdepodobne namaľoval aj jeho rodný dom v Tajove, ku ktorému sa spisovateľ v myšlienkach často vracal. Tretí bol portrét Márie Ludoviky Lilgovej, rod. Jamnickej, matky Hany Gregorovej. Všetky tri obrazy pochádzajú z pozostalosti Gregorovcov a múzeum ich získalo darom od ich dcéry Dagmar Gregorovej-Prášilovej – rovnako ako aj sedáciu súpravu s modrým čalúnením, ktorá tvorila tiež súčasť zariadenia ich bratislavskej vily.

Janko Alexy was a family friend of the Gregor couple and a frequent visitor in their Bratislava villa, in which Hana liked to receive guests and discuss with them literature and current issues of culture and politics. Besides Hana played an active role as a mediator of several orders for portraits from her circle of friends and acquaintances that Janko Alexy made afterwards. However, Janko Alexy drew also three paintings in the 1920s that decorated Gregors' villa. The most impressive one is the family portrait of the Gregors depicting Jozef Gregor Tajovský, his wife Hana and their daughter Dagmar. It is probable that Alexy made Tajovský's wish come true and painted his childhood home in Tajov so that Tajovský could have something to commemorate his birthplace in Bratislava by as his thoughts often wandered back to it. The last portrait is the one showing Hana Gregorová's mother, Mária Ludovika Lilgová, née Jamnická. All three paintings come from Gregors' effects donated to the Museum by their daughter Dagmar Gregorová-Prášilová – as well as the blue upholstered suite that also used to be a part of their Bratislava villa furniture.

JÁN LEVOSLAV BELLA

Predmety z majetku tohto významného hudobného skladateľa, zbormajstra a dirigenta, autora prvej slovenskej opery (Kováč Wieland, 1926) sú dôležitou súčasťou literárnych zbierok múzea. Dostali sa do nich začiatkom šesťdesiatych rokov minulého storočia a spolu s pozostalosťou manželov Gregorovcov sa stali základom novovznikajúceho Literárneho fondu. Pozostalosť J. L. Bellu ako zakladateľskej osobnosti slovenskej hudobnej kultúry je rozdelená medzi viacero pamäťových inštitúcií – jeho hudobné rukopisy sú uložené v Literárnom archíve Slovenskej národnej knižnice v Martine a v SNM-Hudobnom múzeu v Bratislave. Bella prežil prevažnú časť života v zahraničí, na Slovensko sa vrátil až v roku 1928 a usadil sa v Bratislave, kde žil až do svojej smrti v roku 1936. Múzeum mesta Bratislavy vo svojich zbierkach spravuje niekoľko hudobných rukopisov, prevažujú však pamiatky na J. L. Bellu a jeho hudobnú tvorbu.

Items from the estate of the eminent composer, choir master, conductor and author of the first Slovak opera (Smith Wieland, 1926) represent a significant set of Museum's literary collections. They were included into the Museum's collections at the beginning of the 1960s and together with the effects of the Jesenský couple they became the basis of the emerging Literary fund. The effects of Ján Levoslav Bella, the co-founder of the Slovak musical culture, can be found in several memory institutions – his music manuscripts are preserved in the Literary archives of the Slovak National Library in Martin and in the Music Museum, branch of the Slovak National Museum in Bratislava. However, Bella lived for most of his life abroad, only in 1928 did he return to Slovakia and settled in Bratislava where he lived until his death in 1936. In its collections, the Bratislava City Museum houses several of his music manuscripts though there are more items associated with the composer and his musical work.

71 Domáca čiapka – fez,
stredná Európa, 1920 – 1930
Home cap – fez,
Central Europe, 1920–1930

72 Ján Levoslav Bella pri klavíri,
Rakúsko, okolo 1925
Ján Levoslav Bella by the piano,
Austria, around 1925